

ULOGA PEDAGOGA U PREVENCIJI OVISNOSTI U ADOLESCENCIJI

Virijević, Josipa

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:172:024091>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-17**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of humanities and social sciences](#)

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET**

ZAVRŠNI RAD

ULOGA PEDAGOGA U PREVENCIJI OVISNOSTI U ADOLESCENCIJI

JOSIPA VIRIJEVIĆ

Split, 2024.

Odsjek za pedagogiju
Razvojna psihopatologija

ULOGA PEDAGOGA U PREVENCIJI OVISNOSTI U ADOLESCENCIJI

STUDENTICA:
Josipa Virijević

MENTOR:
doc. dr. sc. Katija Kalebić Jakupčević

Split, srpanj 2024.

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Ovisnost u adolescenciji.....	2
2.1. Ovisnost o duhanskim proizvodima	4
2.2. Ovisnost o alkoholu.....	6
2.3. Ovisnost o televiziji, medijima i videoigrama....	8
2.4. Ovisnost o drogama.....	11
2.5. Ovisnost o klađenju.....	13
3. Uloga pedagoga u prevenciji ovisnosti.....	16
3.1. Savjetodavni rad.....	19
3.2. Preventivni programi u školam.....	21
3.3. Izvanškolski tretman.....	23
4. Zaključak.....	25
Literatura.....	
Sažetak.....	
Summary.....	

1. UVOD

U današnjem svijetu izloženi smo mnogim izazovima i problemima sa kojima se često teško suočavamo. Strategije koje su bile korisne i funkcionalne prije svega nekoliko godina, danas više nisu toliko korisne. Istraživanja u dostupnoj literaturi ne obuhvaćaju sve najnovije poteškoće i izazove u očuvanju mentalnog zdravlja, posebno na planu ovisnosti. Programi prevencije nerijetko su zanemareni i nedovoljno dostupni mladim ljudima, posebno adolescentima, stoga se u ovom radu nastojalo prikazati sve korelate ovisnosti te brojne aspekte na koje ona utječe. Od psihičkog, emotivnog i fizičkog stanja pojedinca preko isključenosti i stigmatizacije sve do utjecaja na obitelj, okolinu i cijelo društvo. Na temelju istraživanja provedenih tijekom posljednjih godina imamo uvid u određenu kronologiju problema te načine na koje su se pojedinci sa njima suočavali. Uz stavove stručnjaka i različite preventivne pristupe možemo primijetiti jesu li i u kolikoj mjeri implementirani u današnju borbu protiv ovisnosti. Sam fokus rada je na važnosti ranog otkrivanja znakova ovisnosti, prevenciji te ulozi pedagoga u svemu tome. Pedagog svojim vještinama može doprinijeti prevenciji ovisnosti brojnim radionicama i preventivnim programima u školi i izvan nje te može primijetiti rane znakove, razgraničiti rizične i zaštitne faktore te savjetodavnim radom usmjeriti i u konačnici raznim pedagoškim djelovanjem utjecati na pojedinca u teškim životnim situacijama kada takvo djelovanje može napraviti veliku razliku.

2. OVISNOST U ADOLESCENCIJI

Pojam ovisnosti nalazimo u gotovo svim periodima ljudskog života, no ovisnost tijekom djetinjstva i adolescencije često ostavlja teške posljedice na budući razvoj. Koraj (2020) definira adolescenciju kao najburnije razdoblje razvoja koje se događa na putu životnog sazrijevanja i odrastanja čovjeka između 11. i 21. godine života. U tom razdoblju zbiva se čitav niz bioloških, kognitivnih, socijalnih i emocionalnih promjena popraćenih novim potrebama, interesima i problemima koji do tada nisu bili prisutni u životu djeteta. Osim što je broj adolescenata konzumenata sredstava ovisnosti u konstantnom porastu, mladi ljudi su izloženi raznim utjecajima pa tako danas postoji više vrsta ovisnosti nego ikada ranije, pri čemu je najveća pojavnost ovisnosti o alkoholu, drogama, kockanju, Internetu, videoigrama te duhanskim proizvodima. Buljubašić, Luketin i Milano Bekavac (2023) navode kako studije u kojima su se istraživale vrste droga te njihova učestalost konzumiranja među mladima posljednjeg desetljeća pokazuju da je konzumiranje droga izuzetno često među adolescentima, pri čemu posebno ističu korištenje kanabisa kojeg konzumira čak 35% mladih.

Broj adolescenata koji razvijaju ovisnost se povećava te Ivandić Zimić i Mikulić (2010) ističu kako je sama pojava ovisnosti o drogama zapravo najčešće vezana za period adolescencije. To je i glavni razlog zašto se mladima treba posvetiti najviše pažnje i pozornosti. Autori ističu da je zaštita mladih od zlouporabe sredstava ovisnosti toliko važna da je možemo pronaći i u Ustavu Republike Hrvatske te u brojnim međunarodnim konvencijama.

Kako prepoznati ovisnost u adolescenciji? Postoje određena ponašanja koja možemo primijetiti i iako ih je teško jasno grupirati, moguće ih je promatrati kroz podjelu koju navodi Meščić–Blažević (2007). Autorica smatra kako određena ponašanja koja traju te se ponavljaju najčešće predstavljaju problem, no ne smijemo zanemariti kako kod adolescenata dolazi do testiranja granica i iskaza neovisnosti te izolirani slučajevi ponašanja ne moraju nužno predstavljati značajan problem već problematika nastaje kada se više ponašanja iskazuje u duljem periodu i opetovano. Autorica oblike ponašanja dijeli na:

- izbjegavanje nastave i zanemarivanje školskih obveza (učestalo neopravdano izostajanje s nastave – markiranje, slab školski uspjeh, ometanje nastave i sl.)
- agresivno ponašanje manifestirano: psovanjem, vrijeđanjem drugih osoba, namjerno uništavanje imovine, sudjelovanje u tučnjavama i nasilju prema drugima, krađama i sl.
- konzumiranje različitih lakših sredstava ovisnosti ili težih droga

- rizična seksualna ponašanja (prerana seksualna aktivnost, učestalo mijenjanje partnera uz nepotpuno znanje o reproduktivnom zdravlju)

Meščić–Blažević (2007) također ističe opasnost od sudjelovanja u ilegalnim radnjama te kršenju zakona koje je najčešće sljedeći korak u ovisnosti. Buljubašić i suradnici (2023) su proveli istraživanje na uzorku od 500 srednjoškolaca na području grada Splita, te su koristeći ankete nastojali utvrditi stavove mladih o ovisnostima. Iako je u pitanju nedovoljno velik uzorak da govorimo o općenitim, uvriježenim stavovima mladih, možemo vidjeti trend porasta svjesnosti o štetnosti ovisnosti kod adolescenata. Naime, autori navode kako mladi imaju uvid i shvaćaju problem ovisnosti te smatraju da bi takva tema trebali biti zastupljenija u obrazovnom sustavu.

U istraživanju Medarac i Puljiz (1995) sudjelovalo je 957 gimnazijalaca putem anketnih upitnika. Izdvajamo neke od stavova tadašnjeg vremena koje su autorice prikupile u sklopu svog rada predstavljenog na savjetovanju “Zajednički protiv ovisnosti” održanom od 21. – 23. ožujka 1995. u Puli:

„Većina misli da je informiranje, ali na pravi način, prvi i najvažniji put u borbi protiv droge.

Ali, treba spriječiti da “o problemu droge govore neinformirani i diletanti“

„Ispitanici jasno poručuju da im trebaju sadržaji i bolja perspektiva te poboljšanje materijalne situacije(...) Drugi misle da će se problem ublažiti kada prestane rat ili ako se legaliziraju lake droge.“

„(...) treba čvrsta i stabilna obitelj u kojoj će nailaziti na podršku i razumijevanje. Jedna 17 godišnjakinja bila je iskrena: “Tužno je kada djeca moraju gledati svoje razočarane i tužne roditelje koji im ne mogu ponuditi čak ni nadu”.“

„To je problem cijelog društva. I upravo zato mnogi su malodušni i smatraju ga nerješivim.

Jedan od tih malodušnih je bio vrlo duhovit: “Tko god smisli pametan odgovor, neka ga patentira .. obogatit će se!”“

Tada, baš kao i sada skoro 30 godina kasnije, evidentno je da se mišljenja i stavovi razlikuju no aktualnost teme ne jenjava.

2.1. OVISNOST O DUHANSKIM PROIZVODIMA

Jedna od ovisnosti koju se, u odnosu na ostale, često smatra manje problematičnom jest ovisnost o nikotinu ili duhanskim proizvodima te je stoga i manje zastupljena u preventivnim programima. Usprkos tome što među populacijom adolescenata uglavnom prevladava vjerovanje kako ovaj oblik ovisnosti ne dovodi do težih posljedica, cigarete su glavni uzrok razvoja raznih pulmoloških bolesti te je dobro poznata činjenica je da i pasivni pušači nerijetko imaju posljedice izloženosti štetnom utjecaju duhanskog dima. Antolić, Puharić, Salaj, Grabovac i Puharić (2017) smatraju kako se nakon što se zapali prva cigareta stječe vrlo brzo nesvjesna navika pušenja koja se onda produži kroz daljnji život. Od bezazlenog iskaza konformizma do cjeloživotne ovisnosti. Na službenoj stranici Zavoda za javno zdravstvo Dubrovačko-neretvanske županije navodi se procjena da svaki treći Hrvat puši cigarete, te da godišnje od posljedica duhanskih proizvoda umre oko 14,000 ljudi. Dnevni prosjek konzumiranih cigareta jest oko 20, a svaka peta osoba je izložena duhanskom dimu u svom kućanstvu. Iako ne možemo biti sigurni kolike su zapravo prave brojke konzumenata, statistički podaci uglavnom prate ovakav trend. Većina pušača navodi da je svoju ovisnost započela upravo u adolescenciji.

Antolić i sur. (2017) su proveli istraživanje u kojem je sudjelovalo 139 učenika osnovne škole u Novoj Rači, 118 učenika Tehničke škole u Bjelovaru te 119 učenika iz Medicinske škole Bjelovar s ciljem provjere njihovih stavova i navika u vezi pušenja. Učenici osnovne škole su naveli da je 20 % njihovih očeva kao i 19 % njihovih majki svakodnevnih pušača, a trećina ispitanika je probala zapaliti cigaretu, od toga 4% puši svakodnevno. Skoro 90% ispitanika pušenje smatra uzrokom ozbiljnih zdravstvenih problema, ali nešto više od 80% smatra da maloljetnici mogu bez problema doći do duhanskih proizvoda. U srednjoj Medicinskoj školi rezultati su pokazali da je 21% očeva i 14% majki ispitanih učenika svakodnevnih pušača. Dok je čak 83% ispitanika cigaretu probalo te od toga 30% puši svakodnevno. Prvu cigaretu u prosjeku su zapalili sa 14,5 godina, 85% ispitanika smatra da je pušenje uzrok ozbiljnih zdravstvenih problema, a 97% kaže da su maloljetne osobe u mogućnosti bez problema doći do duhanskih proizvoda. U srednjoj Tehničkoj školi rezultati pokazuju da je 16% očeva i 10% majki svakodnevnih pušača. Cigaretu je probalo 70% ispitanika, a 24% puši svakodnevno. Prvu cigaretu u prosjeku pale od 13,5 godina, a 71 % ispitanika smatra da je pušenje uzrok ozbiljnih zdravstvenih problema a skoro svi (99%) smatraju da maloljetnici mogu doći do duhanskih proizvoda. Ono što možemo zaključiti iz ovih rezultata jest kako su duhanski proizvodi izrazito lako dostupni maloljetnicima što može biti jedan od rizičnih čimbenika razvoja ovisnosti.

Istraživanje autora Greblo i Šegregur (2011) provedeno je u Rijeci među učenicima četvrtih razreda gimnazije u dobi od 17 do 19 godina. Ispitano je 94 učenika, od čega 33% mladića i 67% djevojaka s ciljem utvrđivanja pojavnosti rizičnog ponašanja, uključujući konzumaciju duhanskih proizvoda, alkohola i psihoaktivnih sredstava. Ispitanicima su podijeljeni upitnici koje su nadopunjavali ili zaokruživali ponuđene odgovore. Rezultati su pokazali da se njih 76,3% ne smatra ovisnicima o cigaretama, a 20,4% ispitanika se izjasnilo kao ovisnim o cigaretama. Svakodnevno puši 38% ispitanika, povremeno 18%, dok njih 44% ne puši uopće.

Ono što možemo primijetiti jest da je postotak ispitanika koji se izjašnjava kao ovisan o cigaretama za dob ispitanika izuzetno zabrinjavajuća. Smatrati se ovisnikom o nečemu iziskuje svakodnevnu upotrebu i daje do znanja da u vrijeme ovog istraživanja adolescenti nisu započinjali sa konzumiranjem cigareta već su se izjašnjavali kao svakodnevni konzumenti. Ta informacija nameće pitanje „Kada je ovisnost započela?“. Samo još jedan argument u korist prevencije već u osnovnoškolskoj dobi.

2.2. OVISNOST O ALKOHOLU

U našoj kulturi je konzumacija alkohola sastavni dio različitih proslava, svečanosti ili svakodnevnih izlazaka i druženja. Umjerena konzumacija alkohola ne predstavlja nerješiv problem, no toleriranje takve ovisnosti od djetinjstva jest problem kojeg mnogi ljudi nisu ni svjesni jer se on često odvija na indirektan i suptilan način. Postoje razna istraživanja koja nastoje istražiti i objasniti navike konzumiranja alkohola u adolescenciji.

Što se tiče razloga koje mladi navode kao odgovor na pitanje zašto konzumiraju alkohol, Koraj (2020) pak navodi sljedeće: premala kontrola roditelja, laka dostupnost, pristupačne cijene, sviđa im se način reklamiranja alkohola, dosada, zabava, opuštanje, skupljanje hrabrosti, lakše podnošenje kritike, osuda. Autorica ističe kako je to iskaz konformizma jer adolescenti žude za prihvaćanjem od strane društva te ne žele biti izopćeni, osjećati se odbačeno i izolirano. Takvi stavovi uvode mlade u opasnost od društveno neprihvatljivih načina ponašanja koje društvena grupa kojoj se pojedinac želi pridružiti prakticira. Istraživanje Greblo i Šegregur (2011) je također uključivalo provjeru stavova mladih o alkoholu. Rezultati su pokazali da je 2,2% ovisno o alkoholu, a tek 1,1% ovisan je o drogi. Što se tiče uživanja alkoholnih pića mladići preferiraju pivo (48,4%), zatim žestoka pića (32,3%) pa vino (19,4%), dok djevojke u najvećem djelu konzumiraju žestoka pića (66,7%), onda vino (21,7%) te naposljetku pivo (11,7%). Učestalost opijanja kod djevojaka je nekoliko puta godišnje što navodi pola djevojaka, a kod mladića je nešto drukčija situacija te navode da se opijaju nekoliko puta mjesečno. Koji je razlog zbog kojih se mladići opijaju češće nego djevojke možemo tražiti u kulturi, društvenom pritisku, težnjom za iskazivanjem maskuliniteta, podjelom društvenih uloga i slično. Statistički podaci upućuju na zabrinjavajuću pojavnost učestalog ispijanja alkoholnih pića od ranog životnog stadija. Bezjak (2023) navodi rezultate međunarodne studije iz 2017. i 2018. godine prema kojoj je 71% 15-godišnjaka i 86% 17-godišnjaka konzumiralo alkoholna pića, a 27% 15-godišnjaka i 52% 17-godišnjaka već je bilo pijano barem dva puta u životu. Rezultati istraživanja Koraj (2020) pokazuju da je 92,3% učenika konzumiralo alkohol tijekom svog života, a čak 81,9% je to činilo u posljednju godinu. U vremenskom periodu od posljednjih 30 dana od dana kada se provodilo istraživanje, ukupno 54,7% učenika izjavljuje da je konzumiralo alkohol. Što se tiče ispitanika, mladići u neznatno većem broju izjavljuju navedeno, ali nešto većih razlika u konzumiranju alkohola među spolovima nije bilo.

U istraživanju Važanić (2012) provedenom u srednjoj školi u Koprivnici, putem anonimnog anketnog upitnika, pokušala se istražiti učestalost konzumiranja alkoholnih pića, vrsta pića,

opijanja, pušenje i konzumacija droga te razlikuje li se učestalost konzumacije između učenika prvih i četvrtih razreda. U istraživanju je sudjelovao 201 učenik srednje škole (103 učenika prvih razreda i 98 učenika četvrtog razreda). Rezultati su pokazali da čak za 9,56% učenici nižih razreda srednje škole konzumiraju više alkohola od učenika završnih razreda. 43,82% ukupnih ispitanika tvrdi kako alkohol najčešće pije vikendom, a 10,44 % izjavljuje kako se napija jednom tjedno. 31,07% učenika prvog razreda doživjelo je pad i/ili ozljedu za vrijeme pijenja alkoholnih pića, dok 21,42% učenika četvrtih razreda navodi isto. Autor u konačnici zaključuje da problemi s ovisnošću o alkoholu započinju već u srednjoj školi. No, istraživanje je pokazalo kako djeca u prvim razredima već uvelike konzumiraju alkohol i osjećaju posljedice, a djeca u prvim razredima imaju oko 14 godina. Taj podatak svjedoči da su programi prevencije ako započnu u srednjoj školi, možda već zakašnjeli te bi bilo najbolje od osnovne škole promovirati zdrav život, pružati socijalnu, emocionalnu i psihološku pomoć te podizati svijest o prevenciji u ranoj dobi. Dakle, ovisnost o alkoholu započinje još u razdoblju srednje škole te su štetne posljedice vidljive već tada, a kvaliteta života u budućnosti se trajno narušava stoga je edukacija i zdravstvena skrb za mlade ne samo izuzetno važna, već treba s njima započeti što ranije. Važanić (2012) je u svom istraživanju nastojao istražiti i sličnosti i razlike u stavovima i ponašanjima srednjoškolaca u prvom i četvrtom razredu srednje škole. Iako velikih razlika nije bilo, još jednom je vidljivo da problem konzumacije alkohola počinje upravo u razdoblju adolescencije i kako autor primjećuje, dobna granica se spušta, a potreba za preventivnim programima nikada nije bila veća.

2.3. OVISNOST O TELEVIZIJI, MEDIJIMA I VIDEOIGRAMA

Iako je napredak u tehnologiji i modernizacija društva donijela mnoštvo pogodnosti i uvelike olakšala život, posebice u aspektima komunikacije, povezivanja, posla i sl. No, upravo takva presudna uloga tehnologije u životu suvremenog čovjeka sa sobom donosi i određene posljedice. Televizija, društvene mreže poput Facebooka, Twittera, Instagrama, zatim videoigre i razne druge zabavne aktivnosti koje su nam danas dostupne stvorile su veliki problem ne samo u pogledu sigurnosti i zdravlja već i ovisnosti. Prema Zovku (2009) neke od štetnih posljedica ove ovisnosti uključuju: probleme s vidom, regulacijom tjelesne težine, utjecaj na kondiciju i lokomotorne sposobnosti te pogoršanje komunikacijskih i socijalnih vještina budući da se standardna usmena komunikacija u svakodnevnicu zamjenjuje društvenim mrežama i dopisivanjem. Autor također navodi kako ovisnost o internetu nepovoljno utječe na san, psihički razvoj te da su pojedinci koji tako veliku količinu vremena provode online u velikoj opasnosti od kriminalnih aktivnosti poput financijske prevare i ostalih kojima su izloženi na internetu.

Istraživanje Pavić, Rijavec i Braš (2017) provedeno s ciljem provjere učestalosti gledanja televizije kod mlađih adolescenata te odnosa između motiva za gledanje, učestalosti gledanja i ovisnosti o televiziji uključivalo je 545 učenika 7. i 8. razreda osnovnih škola u Zagrebu. Rezultati provedenih anketa i upitnika sa tvrdnjama o učestalosti gledanja televizije preko tjedna i vikenda te ljestvica motiva za gledanje televizije pokazali su da je afinitet prema televiziji ispod prosjeka, učenici gledaju televiziju nešto manje od 3 sata dnevno što je u skladu s europskim prosjekom. Ispitanici kao najrjeđi motiv za gledanje televizije navode osamljenost, a najčešći motiv gledanje iz navike i dokolice dok je pasivno gledanje iz navike i želje za bijegom najviše povezano s ovisnošću o televiziji. Iz navedenog istraživanja možemo primijetiti da je prosjek gledanja televizije skoro 3 sata dnevno što je relativno nov način provođenja vremena ako uzmemo u obzir povijesni razvoj čovjeka. S jedne strane je doista zabrinjavajuće da mlađi adolescenti svoje slobodno vrijeme provode ispred televizije, a s druge strane moramo imati na pameti da je u pitanju samo gledanje televizije, a nije mjerena količina vremena utrošena na igranje video igara i provođenje vremena na mobitelu. Kada bi se sve zbrojilo, skoro cijelo svoje slobodno vrijeme adolescent provede u virtualnom svijetu. Pavić i sur. (2017) ističu važnost organizacije slobodnog vremena mladih ljudi pri čemu bi lokalna zajednica mogla imati veliku ulogu pružanjem besplatnih ili dostupnih sadržaja. Budući da su dokolice, pasivno gledanje i navika glavni razlozi gledanja televizije, bilo bi korisno obogatiti

televizijski sadržaj na način na koji bi mladi dok gledaju sadržaj paralelno mogli o njemu kritički promišljati i upoznavati se s novim temama.

Iako putem interneta adolescenti mogu biti u kontaktu jedni s drugima, stjecati nove spoznaje i unaprjeđivati neke psihomotorne vještine, fizičko, socijalno, emotivno blagostanje i kvaliteta života se drastično dovodi u pitanje. Na internet možemo gledati kao na izvor informacija, sadržaja i komunikativno sredstvo, no želja i potreba za saznavanjem informacija se razlikuje od konstantne potrebe da provjeravamo mobitel po nekoliko desetaka puta dnevno ili ponavljanja radnji poput nesvjesnog pregledavanja društvenih mreža. Miliša i Tolić (2010) ističu kako ovisnost o internetu ima sva obilježja poremećaja ovisnosti te bi se kao takva trebala i tretirati.

Jurman i surdanici (2017) navode podjelu više vrsta ovisnosti: ovisnost o društvenim mrežama (npr. Twitter, Facebook, Instagram), ovisnost o informacijama (enciklopedije, izvori informacija, pretraživanje portala) zatim ovisnost o videoigrama, pornografskom sadržaju i online klađenju. Dok Miliša i Tolić (2010) razvrstavaju vrste ovisnosti na cyber space, online-kupnju, chatting, blogove, Skype, Facebook, SMS, MMS, Web-kameru i ponovno online klađenje.

Adolescenti su posebno ugrožena skupina zbog digitalizacije i modernizacije čime se nešto što je prije predstavljalo društveni život skoro u potpunosti premješta u virtualni svijet. Jurman i sur. (2017) osim podjele ovisnosti ističu i simptome ovisnosti pri čemu je jedan od najzastupljenijih distorzija vremena zbog koje pojedinac više nije ni svjestan koliko vremena provodi na internetu. Na taj način se mijenjaju odnosi prema vršnjacima i članovima obitelji, sve je manje kvalitetnog vremena provedenog u prirodi, premalo tjelovježbe te usporen razvoj socijalnih i komunikacijskih vještina. U posljednje vrijeme se zamjećuje i porast anglizama i skraćenica u usmenoj komunikaciji te samo smanjivanje usmene komunikacije koju zamjenjuju porukama, mailovima, društvenim mrežama i slično. Postepeno dolazi do erozije hrvatskog jezika i kulture. Jurman i sur. (2017) se osvrću na biološke aspekte ovisnosti te navode kako ovisnost o internetu utječe na racionalno razmišljanje i regulaciju emocija. Osim na društvenom planu pojedinca, dolazi i do poteškoća sa spavanjem, koncentracijom, učestalih promjena raspoloženja, tjelesne dismorfije, problema sa regulacijom emocija i sl. koji su značajno povezani sa prekomjernom uporabom interneta. Autori također navode načine liječenja ovisnosti o internetu kroz odabir neke druge društvene aktivnosti, korištenje vanjskih stopera, postavljanje ciljeva, izbjegavanje specifičnih aplikacija, korištenje kartica za podsjećanja i pridruživanje grupama podrške.

Istraživanje Carević, Mihalić i Sklepić (2014) koje je provedeno na 233 učenika srednjih škola Međimurske županije anonimnom online anketom putem društvene mreže Facebook pokazalo je da su gimnazijalci u većoj opasnosti razvijanja ovisnosti o internetu od učenika koji pohađaju strukovne škole. Najveću ulogu kod pojavljivanja oblika ponašanja vezanih uz ovisnosti o internetu ima količina vremena provedenog na internetu te je muška populacija pokazala izraženije simptome ovisnosti od ženske. Važno je napomenuti da je danas djeci i mladima posebno teško „izbjeći“ tehnologiju i zbog odgojno obrazovnih obveza koje u velikoj mjeri zahtijevaju internet, online alate, programe, a i komunikacija između škole i roditelja se polako preselila u online svijet što je problem sam za sebe.

2.4. OVISNOST O DROGAMA

Razarajuća ovisnost koja uništava tjelesno, emotivno i psihičko stanje pojedinca, nerijetko rezultira kriminalnim radnjama, stigmatizacijom, udaljavanjem od obitelji i prijatelja i u konačnici može završiti smrtnim ishodom. Pojedinač konzument nije jedina žrtva te ovisnosti već posljedice osjeća cjelokupna obitelj, prijatelji i okolina. *“Prema DSM-IV kriterijima ovisnost o psihoaktivnoj tvari postavlja se kao dijagnoza ukoliko se radi o neprilagođenom ponašanju vezanom uz uporabu psihoaktivnih tvari koje vodi znatnom oštećenju organizma ili subjektivnim problemima.”* (Sakoman 2009 : 18). Sakoman (2009) smatra kako se na ovisnost treba gledati kao na bilo koju drugu bolest sa svojim dijagnozama i simptomima te joj na taj način treba pristupati i tretirati.

Istraživanje Venus, Šerepac, Brlas i Koić (2009) o trendovima konzumacije i dostupnosti droga među učenicima osnovnih i srednjih škola na području Virovitičko podravske županije provodilo se u dva navrata, tijekom 2005. i tijekom 2006. godine. Rezultati upućuju da u ispitanoj populaciji učenika osnovnih škola nema razlika u odgovorima između dvije promatrane godine, ali kod učenika srednjih škola prepoznaje se promjena u smislu lakše dostupnosti droga i u stavovima vezanim uz podjelu droga. Primjetno je blago pogoršanje trenda konzumacije i dostupnosti droga, ali autori navode naznake poboljšanja u domeni poznavanja problematike ovisnosti. Pogoršanje trenda konzumacije droga koji je vidljiv čak i u vremenskom razdoblju od godinu dana je zabrinjavajuć. U 2005. godini kod učenika srednjih škola jedna je trećina anketiranih smatrala kako su sve droge jednako „teške“, a već u 2006. godini taj je broj narastao na skoro polovinu. Kao najčešće korištena sredstva ovisnosti srednjoškolci navode marihuanu, ecstasy i speed, te kokain dok alkohol i cigarete koje spominju osnovnoškolci nisu zastupljeni.

Klarić (2000) istraživajući trendove zlouporabe droga primjećuje kako dolazi do porasta broja mlađih maloljetnika uključenih u ilegalne aktivnosti preprodaje i konzumacije droga te navodi da je uključivanje u kriminalne radnje rezultat želje za pribavljanjem droge, novca i drugih sredstava koje omogućuju kupnju droge. Kaznena djela su nerijetko počinjena pod utjecajem droge te se odnosi na individualce i grupe. Način preprodaje droge su: izravna primopredaja, primopredaja u pokretu (prijevoznom sredstvu), primopredaja na unaprijed dogovorenom mjestu, primopredaja tijekom kućnih zabava, putem pošiljki i dostavom na kućnu adresu te se u velikom broju slučajeva za takve poslove angažiraju maloljetnici. Navedeni podaci nam govore da adolescenti uvelike sudjeluju u ilegalnim radnjama, što sa sobom povlači pitanja

adekvatne „kazne“. U Republici Hrvatskoj najčešće kazne nisu proporcionalne zločinu. No, što kada je počinitelj kaznenih djela maloljetnik? Koji je pravi pristup? Kazna zatvora, radionice, programi edukacije, psihosocijalne intervencije? Droge sa sobom neupitno povlače niz problema iz kojih se teško izvući. Ono što nedostaje su dodatna istraživanja, programi prevencije i adekvatniji načini suočavanja s takvim situacijama kada se već dogode. Ignoriranje ili stigmatiziranje maloljetnika koji se nađu u takvim opasnim životnim situacijama nije rješenje već otežava pronalazak rješenja. Moramo se zapitati tko su najugroženije skupine, tko je u najvećem riziku? Kako prevenirati prije nego dođe do ovisnosti? Kako primijetiti rane znakove ovisnosti ili čak predznake koji stavljaju određene pojedince u opasnost pojavnosti ovisnosti? Osim želje za odobravanjem okoline ili želje za eksperimentiranjem, značajnu ulogu imaju obiteljska atmosfera ili negativna traumatska iskustva. Istraživanje Ataliieva, Biron, i Rozanov (2020) provedeno je na uzorku 117 ispitanika ovisnika o drogama i alkoholu te su njihovi rezultati uspoređeni sa ispitanicima koji nisu razvili ovisnosti. Ispitivali su se negativni životni događaji te je utvrđeno da su ispitanici ovisnici proživjeli i do 3 puta više stresnih, traumatskih događaja od ispitanika koji nemaju problema s ovisnostima. Autori smatraju da događaji u ranom djetinjstvu i ranoj odrasloj dobi imaju najviše utjecaja na kasniji razvoj, čak više nego u adolescenciji. Primjerice, događaji koji uključuju bliske ljude u ranom djetinjstvu poput: smrti roditelja, ovisnosti roditelja o alkoholu i drogama, problemi u odnosu s roditeljima ili čak odvojenost od njih, odgajanje od strane drugih osoba, stambeni problemi i sl. Ovo istraživanje nas navodi na često zanemarenu činjenicu, a to je da su ljudi koji su u odrasloj dobi razvili neku vrstu ovisnosti najčešće preživjeli neku vrstu stresa ili traume za koju nisu dobili adekvatnu pomoć. Pogreška bi bila generalizirati i reći da su negativni stresni životni događaji razlog zašto se svaka osoba koja se bori s ovisnošću, nalazi u takvoj situaciji. No, ne smijemo izgubiti iz vida veliku vjerojatnost da je upravo tu uzrok njihovih problema, stoga je naglasak na što raniju prevenciju još veći, kao i potreba primjećivanja znakova odstupanja ponašanja u ranijoj životnoj dobi zarad pružanja adekvatne pomoći i podrške koja bi služila kao prevencija razvoja problema u ponašanju i/ili razvoju ovisnosti.

2.5. OVISNOST O KLAĐENJU

Još jedna ovisnost koja se nerijetko manifestira u adolescenciji jest ovisnost o klađenju. Prikazom istraživanja možemo vidjeti udio srednjoškolaca i adolescenata koji su već uključeni u aktivnosti klađenja. Prvo istraživanje Ricijaša, Hundrića i Kranželića (2015) provedeno je na nešto većem uzorku i obuhvatilo je veliko područje Republike Hrvatske. Istraživanje, provedeno od 2011. do 2013. koje je nastojalo istražiti sportsko klađenje i druga rizična ponašanja hrvatskih srednjoškolaca provedeno je na 2702 srednjoškolca iz 7 gradova u Hrvatskoj. Osijek (21.7%), Rijeka (18.4%), Split (16.2%) i učenici iz Zagreba, Slavenskog Broda, Vinkovaca i Koprivnice koji su bili zastupljeni u jednakom broju. Djevojke su činile 50.8% a mladići 49.2% uzorka, no fokus istraživanja su bili mladići, stoga uzorak čini 1330 mladića, prosječne dobi 16,6 godina. Što se tiče strukture razreda, sudjelovao je podjednak udio učenika prvog (26.7%), drugog (26.9%) i trećeg (28.7%) razreda, a udio četvrtih razreda (17,6%) je činio nešto manji broj učenika budući da velik broj strukovnih škola ima trogodišnji program. Istraživanje je provedeno putem upitnika o općim socio-demografskim podacima, upitnika rizičnog i delikventnog ponašanja i upitnikom aktivnosti kockanja. Rezultati su pokazali kako samo 34,4% ispitanika nije imalo nikakvog iskustva u klađenju na sportske rezultate dok čak 36,6% njih izjavljuje kako to čini redovito, tj. jednom tjedno ili češće. U Osijeku (40.5%) i Zagrebu (41,8%) je najveći broj srednjoškolaca koji se redovito bave aktivnošću sportskog klađenja dok je u Koprivnici najveći broj srednjoškolaca koji se nikada nisu kladili (52,5%). Ono što su rezultati također pokazali jest da se srednjoškolci koji pohađaju gimnazije klade u manjem broju nego što to čine srednjoškolci koji pohađaju strukovne škole, no zabrinjavajuće je što istraživanje pokazuje kako srednjoškolci svih dobnih skupina u velikoj mjeri, podjednako sudjeluju u sportskom klađenju. Najvećim problemom su se pokazale igre poput automata u usporedbi sa, primjerice lutrijama, zbog iskustva skorog dobitka, kratkog vremenskog perioda između uloga i isplate te kombinacije mogućnosti velikih dobitaka s učestalošću manjih dobitaka. Ricijaš, Hundrić i Kranželić (2015) smatraju kako je rano prepoznavanje i razvoj praktičnih intervencija od izuzetne važnosti ne samo zbog prevencije ovisnosti o klađenju već i zbog prevencije drugih problema u ponašanju budući da je upravo rana dob početka kockanja jedan od snažnijih prediktora za pojavljivanje delikventnih i kriminalnih oblika ponašanja.

Stanić (2010) se fokusira na online-kockanje/cyber kockanje te navodi određene karakteristike online-kockanja koji ga čine privlačnim adolescentima, zatim raspravlja o motivima, uzrocima i simptomima online-kockanja. Ono što je karakteristično za online-klađenje jest što osoba ne

mora fizički napustiti svoj dom kako bi sudjelovala u aktivnostima klađenja. Neki od primjera koje Stanić (2010) navodi su: rulet, poker, igre na sreću i kockarski aparati. Ono što online-kockanje čini privlačnim jest osvajačka moć, mogućnost transakcije novca dostupna od 0 do 24, bez potrebe za izlaskom iz doma, nerijetko nudi i početan ulog u svrhu motivacije a diskrecija korištenja kreditne kartice ujedino i omogućava nepreglednost trenutnih dobitaka i gubitaka. Sagledavajući prednosti online-kockanja možemo zaključiti kako bez pravovremene intervencije i edukacije, online-kockanje može postati nova, samostalna vrsta ovisnosti.

Stanić (2010) ističe roditeljski nadzor, odnosno nedostatak istog kao česta posljedica roditeljskog stava kako njihovo dijete nema novca za kockanje, no ono što roditelji time propuštaju jest nadzirati dijete u svrhu prevencije sudjelovanja u kriminalnim aktivnostima radi novca zbog kockarskih dugova kojih roditelji uopće nisu svjesni. Primjerice, krađa, prijevarena, razbojstvo, prostitucija i sl. Adolescenti kao rizična populacija se nalaze u opasnosti kada je ova vrsta ovisnosti posrijedi zbog mogućnosti brze zarade, znatiželje i lake pristupačnosti. Simptomi online-kockanja koje možemo uočiti kod adolescenta su: prekomjerna uporaba interneta, laganje o uporabi interneta za potrebe škole, zapuštanje tjelesnih i društvenih aktivnosti, zanemarivanje školskog uspjeha, obveza, higijene, pozajmljivanje novca od rodbine i prijatelja i sl. Iako je prostor u kojem se same aktivnosti klađenja odvijaju drukčiji, online-kockanje i kockanje su u suštini jednak problem. Jednaka ulaganja i gubici, motivi i posljedice. Autor zaključuje kako je najbolja prevencija rano prepoznavanje problema, povjerenje i dogovor prilikom rješavanja problema, no ističe veliku važnost odgovornosti pojedinca da prihvati problem i zatraži pomoć.

Kako regulirati klađenje i online-klađenje? Kako smanjiti štetne posljedice za ugrožene skupine kao što su adolescenti? Kako bi se sveobuhvatno pristupilo temi, Ricijaš, Maglica i Dodig Hundrić (2019) navode nekoliko područja kojima je potrebno rukovoditi. Dostupnost i pristupačnost igara te vrste dostupnih igara, oglašavanje, sigurnost u online prostoru, edukacija sudionika i psihosocijalne intervencije. Autori određene rizike navode kao ključne za hrvatsko društvo, a to su: dostupnost i pristupačnost kockarskih proizvoda, nedovoljna zaštita ranjivih skupina, dostupnost online igara na sreću i nedovoljna zaštita igrača, dostupnost ilegalnih priređivača online kockarskih aktivnosti, nedovoljno razrađeni standardi i propisi oglašavanja igara na sreću. Promjene koje autori predlažu u svrhu regulacije igara na sreću uključuju ograničenje mjesta koje pružaju usluge igara na sreću, imajući na umu broj stanovnika te blizinu socijalnih i odgojno-obrazovnih ustanova. Zatim ukidanje samoposlužnih terminala koji se mogu pronaći u ugostiteljskim objektima već preseljenje u specijalizirane prostore, kvalitetnija

regulacija online tržišta uvođenjem centraliziranog modela registriranja za igre na sreću putem kartica te kontrola vremena i financijskih troškova investiranih u igre na sreću i u konačnici postrožavanje standarda oglašavanja. Ricijaš, Maglica i Dodig Hundrić (2019) su ovim putem nastojali istaknuti važnost državne intervencije i dionika koji sudjeluju u procesu u svrhu sigurnijeg bavljenja navedenim aktivnostima ali uz smanjenje rizičnih čimbenika i negativnih posljedica.

3. ULOGA PEDAGOGA U PREVENCIJI OVISNOSTI

Pedagog kao djelatnik u odgojno obrazovnoj ustanovi te u raznim organizacijama i udruženjima može uvelike pomoći u prevenciji ovisnosti jer je educiran primijetiti i djelovati u okolini i u situaciji koja se pokazala jako bitnom ako ne i presudnom u životu osobe koja se bori s ovisnošću. Osnovna i srednja škola kao ključni period prevencije i stvaranja negativnih stavova prema rizičnim ponašanjima je čimbenik koji može drastično promijeniti smjer nečijeg života.

Tot (1999) u svom stručnom radu navodi nekoliko razina djelovanja pedagoga u sferi prevencije ovisnosti. Primjerice planiranje preventivnih aktivnosti u kojoj stavlja naglasak na razvoj socijalnih vještina i samopouzdanja kao oruđe protiv ovisnosti i pritiska društva; zatim edukacija učenika, roditelja i prosvjetnih djelatnika, praćenje rizične populacije i u konačnici suradnja sa stručnim institucijama koje se bave problematikom vezanom za zlouporabu droga. Edukacija i informiranje je važna zadaća pedagoga koja se odvija na relaciji sa učenicima, roditeljima, djelatnicima i širom zajednicom. Što više ljudi upoznamo sa opasnostima i rizicima ovisnosti to više utječemo na kolektivnu svijest o tom problemu. Važno je naglasiti da pedagog povodom ovog pitanja ima određenu autonomiju prilikom odabira načina informiranja. Što se tiče praćenja rizične populacije, ono se temelji na pretpostavci da su određeni pojedinci u većoj opasnosti od razvoja problema u ponašanju od drugih te na prepoznavanju ranijih znakova odstupanja. Suradnjom sa stručnim suradnicima širimo mrežu utjecaja i možemo služiti kao posrednici prilikom učvršćivanja odnosa između takvih institucija i lokalne zajednice. Sakoman (2009) navodi strategiju zvanu balansna, odnosno uravnotežena strategija u kojoj bi država s jedne strane bila odgovorna za financiranje stručnjaka, sredstava, pojačavanja nadzora policija, sudova, carina i sl. s jedne strane, a s druge strane se fokusirati na prevenciju ovisnosti u školama, terapijskim, rehabilitacijskim i drugim programima. Ovakav pristup bi bio idealan tretman ovisnosti jer uzima u obzir liječenje i tretman već postojećih ovisnika te veliku važnost pridaje primarnoj i sekundarnoj prevenciji. Ponekad roditelji i prijatelji smatraju kako adolescent samo prolazi fazu koja će ga proći, no olako shvaćanje neprihvatljivih oblika ponašanja može dovesti do ozbiljnih posljedica. Mešćić – Blažević (2007) smatra da problem treba sagledati multidisciplinarno, odnosno u radu s adolescentima koji manifestiraju neki oblik poremećaja u ponašanju treba, uz pedagoge, uključiti i stručnjake drugih profila, psihologe, socijalne radnike, a nerijetko i psihijatre.

Pedagog može svoje vještine i sposobnosti iskoristiti za pomoć djeci, adolescentima i obiteljima u školskoj sredini, ali i izvan nje. Prema Koraj (2020) škole kao obrazovne i odgojne ustanove

uvelike mogu kroz svoje programe prepoznati i spriječiti određena devijantna ponašanja te upoznati mlade sa svim opasnostima rizičnih i ovisničkih ponašanja koje vrebaju mladog čovjeka. U skorije vrijeme prepoznajemo da se edukacije i radionice organiziraju već u osnovnoj školi što je pomak unaprijed budući da smo kroz istraživanja primijetili kako se adolescenti u srednjoj školi već izjašnjavaju kao ovisnici/svakodnevnici konzumenti.

Kao jedna od najvažnijih uloga pedagoga pokazala se suradnja s roditeljima. Iako pedagog, stručni suradnici, škola i organizacije imaju veliku ulogu u prevenciji ovisnosti, primarna zajednica ima najveću ulogu i predstavlja najveći zaštitni faktor. Idealno bi bilo da roditelji predstavljaju sigurnost i pružaju zaštitu djetetu te ga uče razlikovati dobro i loše, reagiraju na prve znake odstupanja i pravovremeno reagiraju. No, to često nije tako u praksi. Itković (1995) naglašava kako neželjeno ponašanje djeteta nije izolirani slučaj već proces. Također ističe važnost pravilnog postupanja u obitelji jer je upravo ono jedan od uzroka takvog ponašanja. Što kada primarna prevencija ne samo ne postoji nego obiteljska situacija postaje rizični faktor za razvoj ovisnosti? U radu Ivandić-Zimić (2011), opisano je istraživanje provedeno u Philadelphiji iz 1978., autora Stanton i suradnika koje je provedeno u svrhu opisivanja obiteljskog obrasca za muškarce ovisnike o drogama kao i za žene ovisnice o drogama. Za muškarca ovisnika zaključuju kako se uglavnom majka opisuje kao brižna i uključena u odgoj koja svog sina nerijetko smatra omiljenim djetetom, a očinska figura je odsutna, neuključena ili pak izuzetno stroga i autoritativna. Za žene ovisnice pak situacija je nešto drugačija te majke opisuju kao autoritarne i smatraju da su previše zaštitnički nastrojene, a s druge strane očevi smatraju glupima i ugodljivima. Također izjavljuju da očevi pokazuju seksualnu agresivnost i ovisnost o alkoholu. Mnogi imaju pogrešnu sliku o tome što prevencija jest. Smatraju da ako djetetu ili osobi usadimo negativne stavove o ovisnostima, oni nikada neće doći u iskušenje konzumirati sredstva ovisnosti. No, kao što vidimo, ovisnosti imaju svoje uzroke u raznim iskustvima vezanim uz primarnu obitelj. Negativna slika o sebi, ovisnost u obitelji, narušeni obiteljski odnosi, odgojni stilovi roditelja, stresna i traumatična iskustva u djetinjstvu se ne mogu razriješiti uz pomoć nekoliko radionica. Ivandić-Zimić (2011) ističe podatak da je emocionalna bliskost, tj. nedostatak iste glavni rizični čimbenik u obiteljskom okruženju. Posebno problematično jest ako dijete shvaća kako obitelj smatra konzumiranje droga dopuštenim ili ako u obitelji vlada nepovoljna situacija u kojoj su sami roditelji ovisnici. Tada dijete ne može niti dobiti pravu skrb, pravilan odgoj niti jačati negativne stavove o ovisnostima. Spomenuta istraživanja provedena na temu pojavnosti ovisnosti ili problema u ponašanju adolescenata upućuju na to da je obitelj najveći zaštitni, ali i najveći rizični čimbenik, što nas

navodi na zaključak da intervencija i prevencija treba biti usmjerena ne samo na individualca već i okolinu.

Sunko (2010) navodi kako permisivni odgojni stil, nedostatak kontrole i nadzora roditelja ili roditeljske figure predstavljaju značajne čimbenike rizika. Educiranje roditelja putem radionica, savjetovaništa, mentoriranje, usmjeravanje te održavanje tematskih roditeljskih sastanaka samo su neki od načina osvještavanja problema. Mihić, Musić i Bašić (2013) zaključuju kako djeca i mladi koji u obitelji i obiteljskom domu osjećaju podršku i privrženost te nagradu za prosocijalno ponašanje u manjoj mjeri konzumiraju određena sredstva ovisnosti. Mihić i suradnici (2013) ističu ono što se kroz cijeli rad nameće kao glavna misao, a to je da djelovanjem na jedan čimbenik, jednu osobu, jednu stranu ili bilo koji dio umjesto cjelinu ne može postići cilj prevencije. Kako utječemo na zaštitu od rizičnih čimbenika tako moramo paralelno jačati zaštitne čimbenike, kako radimo s djecom i adolescentima, tako je potrebno raditi s roditeljima, kako se provode radionice u školama tako valja i utjecati na vanškolsko okruženje u isto vrijeme.

U sustavu e-građani u djelu Informacije i Usluge, odjeljak Prevencija ovisnosti kod djece i mladih, nalazi se obavijest koja upućuje roditelje ukoliko sumnjaju na probleme u ponašanju ili konzumaciju nedozvoljenih supstanci kod svoje djece, kome da se obrate. Laušić, Radica, Grgurević i Raić (2007) ističu važnost osnivanja obiteljskih savjetovaništa u svrhu potpore i podrške zajednici te kao jednim od najvažnijih aspekata smatraju suradnju s lokalnom zajednicom, tj. subjektima koji posjeduju kvalitete i resurse za izvaninstitucionalnu pomoć budući da je ovisnost problem na koji se treba djelovati multidisciplinarno i pedagog kao individua ne može samostalno pomoći u rješavanju problema već je potrebna suradnja sa što više profesionalaca, stručnih suradnika i institucija.

3.1. SAVJETODAVNI RAD

Prema Vukoviću (2023), pedagoško savjetovanje kakvo provode školski pedagozi služi pružanju pomoći, podrške te usmjeravanju učenika ka prepoznavanju vlastitih prednosti i jakih strana u svrhu rješavanja određene teškoće ili problema. Također smatra kako to mora biti kvalitetno osmišljena i organizirana, planirana aktivnost. Naime, pedagoško savjetovanje je jedan od najvažnijih ako ne i najvažniji zadatak pedagoga. Ono može biti usmjereno na učenika, roditelje, nastavnike ili razne druge sudionike odgojno obrazovnog procesa, a kako bi pedagog mogao obavljati tako odgovoran i savjestan posao mora konstantno raditi na sebi, educirati se i posjedovati određene kompetencije. Autor opisuje razvojne, stručne, akcijske i socijalne kompetencije, no to su samo neke od kompetencija koje pedagog mora razvijati. Iako je potreban široki spektar sposobnosti i vještina, komunikacija i međuljudski odnosi su temelj pedagoške djelatnosti. Relja (2020) ističe da je međuljudska kompetencija popraćena komunikacijskim vještinama najvažnija kompetencija koju pedagog može posjedovati prilikom suradnje s roditeljima.

Kroz razgovor, savjetovanje, aktivno slušanje, razumijevanje pedagog može utjecati na stavove i ponašanja drugih te svoje znanje o odgoju i obrazovanju iskoristiti kako bi im na najadekvatniji način pomogao. Relja (2020) napominje da će znanje o društvenim procesima pedagogu olakšati razumijevanje odnosa i dinamike unutar obitelji te položaj djeteta i položaj obitelji u društvu. Iako posao pedagoga u prošlosti nije bio prepoznat po svojoj važnosti u mjeri u kojoj je to potrebno, u novije vrijeme, pedagoška djelatnost se prepoznaje kao izuzetno bitan faktor u odgojno obrazovnom procesu. Upravo sposobnost pedagoga da prepozna poteškoće, probleme ili predznake te njihov utjecaj na pojedinca i na okolinu je ono što mu omogućuje da intervenira kada su obiteljski, emocionalni, društveni i drugi problemi u pitanju. Vuković (2023) naglašava kako je upravo pedagog prva osoba koja u velikom broju slučajeva ta koja zamijeti da učenik ima neki problem. No, kako je pedagog stručno osposobljen za pitanja odgoja i obrazovanja, nerijetko je prva osoba koja primijeti nedostatke i u odgojno obrazovnom procesu ili cijeloj ustanovi. Upravo u tome se ogleda važnost pedagoga u odgojno obrazovnoj ustanovi.

Ono što je taj dinamičan razvoj sa sobom donio jest potreba za obrazovanjem i osposobljavanjem stručnih suradnika na način na koji ih se priprema na raznovrsne izazove s kojima se pedagozi svakodnevno susreću. Na ideju obrazovanja pedagoga u cjelovitom smislu, osvrće se Vrcelj (2016) koja navodi kako bi se obrazovanje trebalo usmjeriti na osobne,

institucionalne i globalizacijske probleme s kojima se pedagozi nose u odgojno obrazovnoj ustanovi. Do nedavno se savjetodavni rad pedagoga promatrao kroz savjete vezane za obrazovanje. Odgojna komponenta je bila, moglo bi se reći zanemarena. Školski pedagog je predstavljao osobu koja intervenira u slučaju loših ocjena ili eventualno da izreče pedagošku mjeru povodom nekog neprihvatljivog ponašanja. No danas je njegova uloga puno više od toga. Kako Vrclj (2016) ističe, savjetovanje je pod utjecajem sveobuhvatnih i raznovrsnih ciljeva i zadataka postalo nezamjenjiv oblik komunikacije koji se odnosi i utječe na sva životna područja, a ne samo obrazovanje. Slunjski i Kolak (2016) prilikom istraživanja pedagoških aspekata prevencije ovisnosti u odgojno-obrazovnoj ustanovi istakli su: razvoj samopoštovanja djeteta, razvoj emocionalne inteligencije djeteta, važnost autoriteta odraslih i kvaliteta odnosa s djecom, položaj djeteta unutar hijerarhije odgojno-obrazovne ustanove, učenje samoregulaciji i odgovornosti te humanost i demokratičnost ustanove. Niti jedan od ovih aspekata nije moguć ukoliko pedagog s djetetom ne razvije odnos međusobnog poštovanja i uvažavanja. Budić (2017) ističe problematiku pretpostavke apsolutne povjerljivosti koja ne može biti ispunjena u svakom slučaju budući da etički kodeks nalaže potrebu obavještanja drugih stručnih lica ili obitelji ako je posrijedi zlostavljanje, zločin ili opasnost po dijete ili druge osobe.

Zrilić (2012) pak kao izuzetno važnim navodi otvorenost i fleksibilnost za prihvaćanje i implementiranje novih ideja, stvaranje kulture škole, razvoj kompetencija, prihvaćanje razlika, sposobnost da školu učini mjestom gdje će se djeca osjećati prihvaćeno i sretno pritom uzimajući u obzir njihove potrebe koje kroz individualno savjetovanje možemo razumijeti. Vuković (2021) osim savjetodavne uloge pedagoga ističe kako je pedagog i suradnik, koordinator, organizator, stručnjak za unaprijeđenje i poboljšanje kvalitete odgojno-obrazovnog procesa. Uz količinu zadataka i uloga koju pedagog obnaša može biti teško balansirati, no savjetodavna uloga ostaje jedna od najvažnijih te je uspješna komunikacija preduvjet za obavljanje posla pedagoga. Na pitanje što pedagoga čini dobrim savjetnikom, Dugonjić Bajkuša (2021) zaključuje kako su neizostavni aspekti pedagoške vrline, dispozicije, kompetencije i osobine ličnosti te smatra kako sposobnost savjetovanja uglavnom nije prirodni talent nego poziv za koji se treba pripremati, učiti i razvijati. Od metoda pedagoškog savjetovanja (umjetnost, ples, gluma, glazba) najviše ističe pedagoški razgovor zbog mogućnosti zajedničkog rješenja problema i evaluacije istog.

3.2. PREVENTIVNI PROGRAMI U ŠKOLAMA

Zadavec Barnašić (2011) navodi kako se preventivni programi u Republici Hrvatskoj provode još od 1997. godine te smatra kako je organizacija prevencije zapravo obveza odgojno-obrazovne institucije i treba imati neizostavno mjesto prilikom izrade plana i programa. Škole kao odgojno obrazovne ustanove u kojima djeca i mladi provode veliki dio svog života, stječu znanja, grade stavove, uče ponašanja, sklapaju prijateljstva i proživljavaju dobre i loše, ali izuzetno važne trenutke, imaju veliku ulogu u prevenciji negativnih ponašanja. Barbir i Nejašmić (2004) u svom radu raspravljaju o važnosti obrazovnog sustava kao nositelja prevencije i smatraju kako bi sustav funkcionirao, treba biti u mogućnosti prepoznati pogreške u komunikaciji unutar samog sustava i u komunikaciji s drugim sustavima te je njegova odgovornost da te pogreške i nedoumice razrješi.

Jedan od primjera preventivnog programa u školama možemo pronaći na području grada Pakraca. Zombori (2009) opisuje pilot projekt dobrovoljnog nasumičnog testiranja učenika na droge u srednjoj školi koji je započeo u akademskoj godini 2008./2009. s učenicima prvih razreda srednjih škola (srukovna usmjerenja i gimnazijski smjer) u Pakracu u svrhu što ranije prevencije. Smatralo se da mogućnost testiranja sama od sebe može poslužiti kao sredstvo za smanjenjem želje za sredstvima ovisnosti. Prije kampanje je s učenicima proveden anonimni anketni upitnik o drogama, potpisan sporazum između Grada, srednje škole i Zavoda za javno zdravstvo Požeško-slavonske županije, putem medija je obaviještena lokalna zajednica, promotivni materijali sa svim potrebnim informacijama podijeljeni roditeljima, a provoditelji su projekt predstavili na roditeljskim sastancima na kojima su odgovarali na sva pitanja te su roditelji potpisivali suglasnost. Zombori (2009) ističe kako je sa svim učenicima uključenima u program proveden individualni razgovor i ispunjen upitnik o riziku koji obuhvaća školu, obitelj, alkohol droge i sl. Suglasnost je potpisalo 95% roditelja, a učenici su izabirani nasumično. Autori izjavljuju kako su posebnu pažnju i pozornost pridali zaštiti privatnosti. Ukoliko bi došlo do toga da je dijete pozitivno na test, procedura nalaže savjetovanje u Savjetovalištu i za roditelja i učenika. Poziv se šalje preporučenom pošiljkom kako bi se sačuvao identitet i podaci djeteta, a rezultati nisu javno dostupni. Zombori (2009) ističe da je i dalje rano za donošenje dalekosežnijih zaključaka te da se utjecaj ovakvog preventivnog programa tek treba pokazati kontinuiranom provedbom, ali smatra kako su i roditelji i djeca pozitivno reagirali na Program.

Sljedeći primjer jest program „Slagalice“, autorica Brletić, Malogorski, Novosel i Radojčić (2011). Program je bio usmjeren na radionice s učenicima u svrhu jačanja komunikacijskih vještina, prepoznavanja osobnih potreba i uvažavanja potreba drugih, sposobnosti donošenja ispravnih odluka i timskog rada. Rad s roditeljima i nastavnicima uz pomoć predstavnika MUP-a se temeljio na upoznavanju s kaznenim i prekršajnim odredbama te razgovoru o pravilnim odgojnim metodama. Projekt se provodio u Gimnaziji Bjelovar, Komercijalnoj-trgovačkoj školi Bjelovar, Turističko-ugostiteljskoj i Prehrambenoj školi Bjelovar, Srednjoj školi Daruvar, Gimnaziji Daruvar, Srednjoj školi Čazma, Tehničkoj školi Bjelovar, Obrtničkoj školi Bjelovar i Medicinskoj školi Bjelovar. Malogorski (2011) kao polazište izrade programa navodi rezultate istraživanja Centra za prevenciju i suzbijanje ovisnosti iz akademske godine 2005./2006. usmjereno na adolescente kao najugroženiju skupinu za razvoj ovisnosti. Istraživanje je obuhvatilo oko 2500 srednjoškolaca svih srednjih škola na području Bjelogorsko-bilogorske županije. Rezultati su pokazali kako 34,3% učenika puši, dok 74,4% učenika konzumira alkohol, (od toga 29,2% svaki vikend), 22,3% učenika probalo je neku drogu, a čak 13,3 % navodi kako redovito konzumira neku drogu. Rezultati su također pokazali kako podrška u obitelji i visok školski uspjeh smanjuju vjerojatnost konzumacije alkohola, duhana i droge dok provođenje slobodnog vremena u kafićima i konzumacija sredstava ovisnosti od strane roditelja povećavaju vjerojatnost konzumacije sredstava ovisnosti. Malogorski (2011) zaključuje kako je ovisnost izuzetno velik problem kojeg je potrebno interdisciplinarno rješavati na svim razinama društva. Ističe važnost suradnje relevantnih institucija, stručnih suradnika škola i razrednika u svrhu osmišljavanja cjelovitih, novih programa prevencije.

Nikčević-Milković i Rupčić (2014) razmatrajući profil lokalne zajednice grada Gospića proveli su istraživanje u svrhu procijene rizičnih i zaštitnih čimbenika na području grada imajući u vidu pojedinca, obitelji, škole, zajednice i vršnjačke skupine koje predviđaju uključivanje djece i mladih u rizična ponašanja/probleme u ponašanju. U istraživanju je sudjelovao 281 učenik (od 15 do 18 godina) od čega 51,2% učenici drugih razreda te 48,7% učenici trećih razreda Gimnazije Gospić i Strukovne škole u Gospiću. Nešto veći dio uzorka (57%) činile su djevojke, dok su mladići činili ostatak (42%). Na temelju istraživanja, autori izdvajaju nekoliko prioriteta preventivnih djelovanja kao što su suzbijanje sredstava ovisnosti (poseban naglasak na alkohol, zatim nikotinski proizvodi), jačanje stavova i mijenjanje normi i zakona kako bi izričito iskazivali neodobravanje antisocijalnog ponašanja te edukacije roditelja gdje primjećuju da je jedno od mogućih preventivnih djelovanja rad na smanjenju konflikata unutar obitelji, uvođenje discipline i boljeg nadzora, ali i prilagođavanja stila roditeljstva.

Ono što navedeni programi imaju zajedničko jest pristup koji uključuje pojedinca, okolinu, stručne suradnike i lokalnu zajednicu u svrhu što kvalitetnije provedbe programa.

3.3. IZVANŠKOLSKI TRETMAN

Nevladine organizacije, udruge, savjetovišta samo su neka od udruženja stručnjaka koji provode programe prevencije i tretmana ovisnosti izvan školskog okruženja. Namijenjene su adolescentima, mladima, ali i roditeljima te ljudima svih životnih dobi koji se suočavaju s problemima ovisnosti. Jandrić i Budanovac (2004) ističu problem vezan za ideju i provedbu intervencija, a to je sukob stručnjaka koji bi trebali surađivati. No, oni nerijetko imaju vlastite načine i sredstva koji se nekad i ne preklapaju te umjesto da se nadopunjuju oni se međusobno isključuju. Naime, profesionalci i stručno osposobljeni djelatnici bi trebali surađivati kada se radi o problemima ovisnosti i njihove prevencije. Bilo da je riječ o pedagogima, socijalnim radnicima, učiteljima ili bilo kojim djelatnostima koje kao prioritet imaju dobrobit djeteta ili osobe.

Rana intervencija i prepoznavanje i dalje ostaje ključan faktor u sprječavanju razvoja problema u ponašanju pa tako i u ovisničkim ponašanjima. Ivandić Zimić i Mikulić (2010) ističu da je potrebno prevenciju provoditi na što više razina i kroz sve sfere ljudskog života. Od neizmjerne važnosti smatraju samo uključivanje mladih počinitelja kaznenih djela u sutav tretmana radi što ranije intervencije. Na taj način bi se preveniralo daljnje eksperimentiranje s drogama i smanjila vjerojatnost ponavljanja kaznenih djela. Povezivanjem nevladinih organizacija sa preventivnim programima u odgojno obrazovnim ustanovama uz podršku zakonskih propisa i vladinih organizacija bi stvorilo zaštitu ne samo za djecu i mlade već bi uvelike utjecalo na problem ovisnosti općenito. Ističu i potrebu za suradnjom ovlaštenih institucija za provođenje prevencije sa sustavom državnog odvjetništva, policijom i sudovima kako bi se olakšalo provođenje tretmana mladih počinitelja kaznenih djela vezanih uz zlouporabu droga.

Čosić (2007) smatra da je vizija Savjetovišta osnaživanje mladih ljudi kako bi u budućnosti bili sposobni reći „ne“, razriješiti probleme i u konačnici steći samopouzdanje koje će im omogućiti odgovorno donošenje odluka. Takav način usmjeravanja mladih ljudi koji se tek pronalaze u svijetu i ne znaju na koje sve opasnosti mogu naići, može učiniti veliku razliku. Primjerice, djelom preventivnog programa u Metkoviću unutar projekta „Zdravi grad“ organizirana su razna savjetovišta za obitelji, prevenciju i stradale u Domovinskom ratu, ali i Klub liječenih alkoholičara gdje se organizirala grupna, individualna i obiteljska terapija. Među

ostalim suradnicima nabrojani su: Crkva, UNICEF, škole, Hrvatska mreža zdravih gradova i ostale vladine i nevladine organizacije koje su aktivno sudjelovale u organizaciji.

U Međimurskoj županiji se na županijskom nivou proveo program prevencije timskim radom koji uključuje školske koordinatore školskih preventivnih programa, Službe za prevenciju ovisnosti i izvanbolničko liječenje, liječnike Međimurske županije, klubove liječenih alkoholičara, policiju, predstavnike Centra za socijalnu Skrb i udruge koje se bave mladima. Na taj način su objedinili školsku i lokalnu zajednicu te djeci i roditeljima pružili informacije iz raznih izvora te zajedničkim radom stvorili cjeloviti program prevencije. U sklopu programa provedeno je istraživanje i objavljene brošure „Mladi i alkohol“ i „Mladi i sredstva ovisnosti“. Autorica Zadavec Baranašić (2011) također navodi projekt „Obitelj je najvažnija“ i akciju „Pokrenimo lokalnu zajednicu u prevenciji ovisničkih ponašanja mladih“ koje su nastale na temelju obavljenih istraživanja. Osim navedenih aktivnosti, dijelili su se i promidžbeni materijali na temu prevencije ovisnosti, organizirana je tribina za učenike, roditelje i koordinatore, na kojoj su poznate osobe prisutnima govorile o mogućnostima uspjeha bez korištenja sredstava ovisnosti. Kao što možemo vidjeti, uključivanje raznih stručnjaka i institucija je temelj kvalitetne prevencije, a pedagog kao posrednik može osigurati suradnju i povezati lokalnu zajednicu. Razne institucije osim škola provode programe prevencije u što možda šira javnost i nije upućena u mjeri kojoj je potrebno. Primjerice, Maloić i Knotek-Iveka (2005) koje su u svome radu raspravljale o obilježjima i stavovima odgajnika s problemom zlouporabe droga u Odgojnom zavodu Turopolje te su putem istraživanja dobi odgajnika, kaznenih i sigurnosnih mjera, duljine zlouporabe droge, obrazovnog nivoa, stavova i ostalih čimbenika zaključili kako mladi najbolje reaguju na neformalniji način savjetovanja. Neki od načina interakcije koje su se pokazali korisnima su uporaba humora, paradoksa i metafora. Jedan od najvažnijih faktora se pokazao osobnost i autentičnost osobe koja ih savjetuje. Autorice također ističu stvaranje ugodne atmosfere, rješavanje konkretnih problema po principu „odmah i sada“, razumijevanje i kontinuiranost. Maloić i Knotek-Iveka (2005) iz pozicije izvoditeljica dugogodišnjeg Programa prevencije i suzbijanja ovisnosti o drogama u Odgojnom zavodu Turopolje stavljaju naglasak na vanjsku superviziju, timski rad i napredovanje cijelog sustava.

4. ZAKLJUČAK

Pregledom literature vezane uz pojam i vrste ovisnosti te nastanak, razvoj i posljedice na pojedinca i društvo, možemo zaključiti kako borba s ovisnostima još uvijek nije na zadovoljavajućoj razini za organizaciju uspješne intervencije ili programa prevencije. Naveli smo ideje i mišljenja raznih stručnjaka koji su u svojim djelima i radovima pokušali podići svijest o prijeko potrebnim programima prevencije ovisnosti te možemo zaključiti kako je uloga pedagoga u borbi protiv ovisnosti, bilo u školskom ili vanškolskom okruženju iznimno važna. Pedagog svojim sposobnostima i kompetencijama može utjecati na djecu, roditelje, odgojno-obrazovne djelatnike i sam odgojno-obrazovni proces. Pedagog može i treba ostvarivati suradnju s različitim institucijama ili organizacijama te u konačnici utjecati na društvenu svijest. Zbog rastuće važnosti uloge pedagoga, dolazi i do povećane potrebe za kvalitetnim obrazovanjem pedagoga u svrhu osposobljavanja za pedagoško djelovanje u cjelovitom smislu. Pregledom različitih programa prevencije ovisnosti mogli smo uočiti važnost uključivanja što većeg broja sudionika u svrhu ostvarivanja kvalitetne prevencije. Istraživanja su nam pružila statističke podatke koji svjedoče o problemu kroz godine, a sama metodologija i rezultati nam služe za pregled uspješnih i manje uspješnih metoda prevencije. Opisane sličnosti i zajedničke karakteristike omogućavaju da barem donekle grupiramo ovisnosti, rizične i zaštitne čimbenike i oblike ponašanja koja signaliziraju da je dijete u riziku za razvoj problema u ponašanju.

LITERATURA:

1. Antolić, V., Puharić, Z., Salaj, T., Grabovac, Đ., Puharić, F. (2017). Stavovi i navike adolescenata u vezi pušenja. *Hrvatski časopis za javno zdravstvo*, Vol 13, Broj 51
2. Ataliev, A., Biron, B. i Rozanov, V. (2020). Životne neprilike i traume kao faktori ovisničkih ponašanja: analiza njihove akumulacije tijekom najranijeg životnog razdoblja. *Journal of Applied Health Sciences = Časopis za primijenjene zdravstvene znanosti*, Vol.6, No 1, 15-24.
3. Barbir, J., Nejašmić, S. (2004). Prevencija zlouporabe droga kao pedagoško didaktički problem. *Život i škola*, br. 12
4. Bezjak, A., (2023). Prevalencija pušenja među adolescentima. *Varaždinski učitelj-digitalni stručni časopis za odgoj i obrazovanje*, Vol. 6, No. 12
5. Budić, M (2017). Savjetodavni rad pedagoga u osnovnim i srednjim školama. Diplomski rad. Zadar: Sveučilište u Zadru, Filozofski fakultet
6. Buljubašić, A., Luketin, L. i Milano Bekavac, A. (2023). Stavovi mladih prema ovisnosti. *Hrvatski časopis zdravstvenih znanosti*, 1 (1), 7-15.
7. Carević, N., Mihalić, M., Sklepić, M. (2014). Ovisnost o Internetu među srednjoškolcima, *Socijalna politika i socijalni rad*, Vol. 2. No. 1
8. Čosić, S., (2007). Primjeri dobre prakse-Savjetovanište za mlade Centra za prevenciju ovisnosti. *Croatian Journal of Public Health*, Vol 3, No. 9
9. Dugonjić Bajkuša, K. (2021). Legitimiranje savjetodavne djelatnosti pedagoga u suradnji s roditeljima. Diplomski rad. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet
10. Greblo, M., Šegregur, J. (2011). Navika pušenja, konzumiranja alkohola i opojnih sredstava kod adolescenata. *HČJZ*, Vol 3, No. 28
11. Itković, Z. (1995). Roditelji kao odgojitelji uloga obiteljskog odgoja u prevenciji zlouporabe droga. *Društvena istraživanja: Journal for General Social Issues*, Vol.4, No.4-5(18-19), str.575-586.
12. Ivandić Zimić, J. (2011). Rizični čimbenici za pojavu ovisnosti o drogama s naglaskom na čimbenike u obiteljskom okruženju, *Kriminologija i socijalna integracija*, Vol. 19, No. 1, 1-130

13. Ivandić Zimić, J., Mikulić, S. (2010). Kaznena politika i prevencija ovisnosti o drogama među mladima. *Kriminologija i socijalna integracija*, Vol. 18, No. 2, 1-104
14. Jandrić, A. i Budanovac, A. (2004). Prevencija zlouporabe droga u RH: Je li naša zajednica bespomoćna?. *Kriminologija i socijalna integracija*, Vol. L2, No. L, 71-82
15. Jurman, J., Boričević Maršanić, V., Paradžik, L.J., Karapetrić Bolfan, L.J., Javornik, S. (2017). Ovisnost o internetu i video igrama, Hrvatska, *Soc. Psihijat.*, Vol. 45, No.1, 36-42.
16. Klarić D. (2000). Suvremeni trendovi zloporabe droga. *Državni inspektorat RH Zagreb*
17. Koraj, I. (2020). Adolescenti i alkohol. *Nastavnička revija*, 1 (1), 94-116.
18. Laušić, H., Radica, S., Grgurević, M., Raić, K. (2007). Prikaz rada Savjetovališta za djecu, mladež, brak i obitelj Centra za socijalnu skrb Dubrovnik u razdoblju 2005. i 2006. godina. *Croatian Journal of Public Health*, Vol. 3, No. 10
19. Malogorski, O. (2011). Prikaz preventivnog programa „Slagalica“. *Hrvatski časopis za javno zdravstvo*, vol 7. broj 28
20. Maloić, S. i Knotek-Iveta, Ž. (2005). Neka obilježja i stavovi od gajanika s problemom zlouporabe droga u odgojnom zavodu turopolje. *Kriminologija & socijalna integracija*, 13 (2), 71-86.
21. Meščić – Blažević, L.J. (2007). Pedagoška prevencija poremećaja u ponašanju adolescenata. *Pedagogijska istraživanja*, 4 (2), 301 – 308.
22. Medarac, G., Puljiz, S. (1995). Srednjoškolci i ovisnosti. *Ljetopis socijalnog rada*, Vol. 2, No. 1, str. 79-92.
23. Mihić, J., Musić, T., Bašić, J. (2013). Obiteljski rizični i zaštitni čimbenici kod mladih nekonzumenata i konzumenata sredstava ovisnosti. *Kriminologija i socijalna integracija*, Vol. 21, No. 1, 1-165
24. Miliša, Z. i Tolić, M. (2010). Kriza odgoja i ekspanzija suvremenih ovisnosti, *Medianali*, Vol. 4, No. 8
25. Nenadić Bilan, D. (2012). Strategije prevencije ovisnosti o drogama. *Magistra Iadertina*, 7 (1), 35-53.
26. Nikčević-Milković, A. i Rupčić, A. (2014). Procjena rizičnih i zaštitnih čimbenika u svrhu planiranja prevencije problema u ponašanju djece i mladih. *Ljetopis socijalnog rada*, 21 (1), 105-122.

27. Pavić, J., Rijavec, M., Braš, M. (2017). Motivacijski aspekti, učestalost gledanja i ovisnost o televiziji adolescenata. *Soc. Psihijat.*, Vol. 45, No. 2, str. 75-86.
28. Palinić Cvitanović, A. Prevencija ovisnosti u Metkoviću, *Metković-Zdravi grad*
29. Relja, J. (2020). Pedagog i razumijevanje roditeljske uloge u suvremenoj obitelji. *Bjelovarski učitelj*, god. XXV, br. 1-3
30. Ricijaš, N., Dodig Hundrić, D. i Kranželić, V. (2015). Sportsko klađenje i druga rizična ponašanja hrvatskih srednjoškolaca. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 51 (2), 41-56.
31. Ricijaš, N., Maglica, T. i Dodig Hundrić, D. (2019). Regulativa igara na sreću u hrvatskoj kao socijalni rizik. *Ljetopis socijalnog rada*, 26 (3), 335-361.
32. Sakoman, S. (2009). Školski programi prevencije ovisnosti. *Agencija za odgoj i obrazovanje*, Zagreb
33. Slunjski, E. i Kolak, A. (2016). Pedagoški aspekti prevencije ovisnosti u odgojno-obrazovnoj ustanovi. *Školski vjesnik*, 65 (1), 137-148.
34. Stanić, I. (2010). Ovisnost o internetu, cyberkockanju – kako ih sprječavati. *Napredak*, 151 (2), 214-235.
35. Sunko, E. (2010). Utjecaj okolinskih čimbenika na konzumaciju sredstava ovisnosti kod adolescenata. *Školski vjesnik*, 59 (3.), 415-432.
36. Tot, D. (1999). Uloga socijalnog pedagoga u prevenciji zlouporabe droga u osnovnoj školi, *Stručni rad*, Zagreb: Institut Otvoreno društvo Hrvatska
37. Važanić, D. (2012). Konzumiraju li alkohol više mladi na početku ili na kraju srednjoškolskog obrazovanja?. *Sestrinski glasnik/Nursing Journal*, Vol.17, No.2
38. Venus, M., Šerepac, V., Brlas, S., Koić, E. (2009). Trendovi konzumiranja droga među mladima Virovitičko – podravske županije. *HČJZ*, 5(17)
39. Vrcelj, S. (2016). Izazovi kojima su pedagozi izloženi u savjetodavnom radu – globalizacijski kontekst i (anti)vrijednosti. *Školski vjesnik: časopis za pedagošku teoriju i praksu*, Vol. 65, No.1
40. Vuković, N. (2023). Izazovi pedagoškog savjetodavnog rada s učenicima. *Varaždinski učitelj- digitalni stručni časopis za odgoj i obrazovanje*, godina 6/broj 12
41. Vuković, N. (2021). Profesionalni identitet školskog pedagoga. *Varaždinski učitelj*, 4 (6), 5-22.

42. Zadavec Baranašić, A. (2011). Snaga timskog rada na provođenju školskih preventivnih programa u Međimurskoj županiji. *Hrvatski časopis za javno zdravstvo*, Vol. 7, No. 28
43. Zombori, D. (2009). Projekt dobrovoljnog nasumičnog testiranja učenika na droge u srednjoj školi Pakrac. *Zdravlje u Požeško-slavonskoj županiji*, Vol. 5, No. 19
44. Zovko, S. Ovisnosti I droge, Što roditelji moraju znati. *Vlada Republike Hrvatske, Ured za suzbijanje zlouporabe droga*, Dizajn i priprema za tisak: Dvotočka
45. Zrilić, S. (2012). Uloga pedagoga u integriranom odgoju i obrazovanju. *Magistra Iadertina*, 7 (1), 89-100.
46. Web stranica Zavoda za javno zdravstvo Dubrovačko-neretvanske županije, <http://www.zzjzdnz.hr/> [pristupljeno: 04.02.2024. (20:26h)]
47. Web stranica Zavoda za javno zdravstvo Splitsko-dalmatinske županije, <https://nzjz-split.hr/servisi/skola-nepusenja/> [pristupljeno: 04.02.2024. (21:07h)]
48. Web stranica e-građani <https://gov.hr/hr/prevencija-ovisnosti-kod-djece-i-mladih/786?lang=hr> [pristupljeno: 10.05.2024. (23:07h)]

SAŽETAK

U ovom radu prikazane su važne spoznaje temeljene na istraživanjima na području Republike Hrvatske na temu ovisnosti u adolescenciji te mogućnosti i načini prevencije. Ovisnosti uključuju ovisnost o duhanskim proizvodima, alkoholu, medijima, televiziji, internetu i drogama te su navedeni brojni preventivni programi u školama različiti prema korištenoj metodologiji, sadržaju i učinkovitosti. Naglašena je mogućnost i važnost organizacije preventivnih programa i u izvanškolskom okruženju te je posebno istaknuta uloga pedagoga kao najšire profiliranog stručnog suradnika koji svojim pedagoškim djelovanjem može utjecati na politiku odgojno obrazovne ustanove, ali i izvan nje. Naglasak je stavljen na kompetencije koje pedagog mora posjedovati za potrebu provedbe uspješne prevencije ovisnosti i pružanja podrške obiteljima koje se već suočavaju s tim problemom. Objašnjena je važnost savjetodavnog rada pedagoga i suradnje s roditeljima u svrhu što bolje edukacije i ranijeg prepoznavanja oblika ponašanja karakterističnih za djecu u riziku od razvoja problema u ponašanju. Fokus rada je na periodu adolescencije zbog povećanog rizika razvoja ovisnosti i spoznaje da je to populacija kojoj je najpotrebnija podrška, usmjerenje, razvijanje pozitivnih stavova prema prosocijalnom ponašanju i negativnih stavova prema ovisnostima i antisocijalnom ponašanju kako bi očuvali kvalitetu života i budućeg razvoja.

Ključne riječi: prevencija, ovisnost, adolescencija, preventivni programi

SUMMARY

This paper presents important findings based on research in the Republic of Croatia on the subject of addiction in adolescence and the possibilities and methods of prevention. Addictions include addiction to tobacco products, alcohol, media, television, internet and drugs, and there are numerous prevention programs in schools, different according to the methodology used, content and effectiveness. The possibility and importance of organizing prevention programs in the extracurricular environment as well as the role of pedagogist as the most broadly profiled professional associate who can influence the policy of the educational institution, as well as outside it, was accentuated. Emphasis is placed on the competencies that the pedagogist must possess in order to implement successful addiction prevention and support families who are already facing this problem. The importance of the advisory work of pedagogists and cooperation with parents for the purpose of better education and early identification of behavior characteristics of children at risk of developing behavioral problems was explained. The focus of the work is on the period of adolescence due to the increased risk of developing addiction and the knowledge that this is the population that needs support, direction, and the development of positive attitudes toward prosocial behavior and negative attitudes toward addictions and antisocial behavior in order to preserve the quality of life and future development.

Key words: prevention, addiction, adolescence, prevention program

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja JOSIPA VIRIJEVIĆ, kao pristupnik/pristupnica za stjecanje zvanja sveučilišnog/e prvostupnika/ce PEDAGOGIJE I ENGLJSKOG JEZIKA, izjavljujem da je ovaj završni rad rezultat isključivo mojega vlastitoga rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio završnog rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga završnog rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 11.07.2024.

Potpis

Virijević

Izjava o pohrani i objavi ocjenskog rada
(završnog/diplomskog/specijalističkog/doktorskog rada - podcrtajte odgovarajuće)

Student/ica: JOSIPA VIRIJEVIĆ

Naslov rada: ULOGA PEDAGOGA U PREVENCIJI
OVISNOSTI U ADOLESCENCIJI

Znanstveno područje i polje: RAZVOJNA PSIHOLOGIJA

Vrsta rada: ZAVRŠNI RAD

Mentor/ica rada (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):
doc. dr. sc. KATIJA KALEBIĆ JAKUPČEVIĆ

Komentor/ica rada (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):

Članovi povjerenstva (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):
prof. dr. sc. MAJA LJUBETIĆ
doc. dr. sc. TONI MAGLICA

Ovom izjavom potvrđujem da sam autor/autorica predanog ocjenskog rada (završnog/diplomskog/specijalističkog/doktorskog rada - zaokružite odgovarajuće) i da sadržaj njegove elektroničke inačice u potpunosti odgovara sadržaju obranjenog i nakon obrane uređenog rada.

Kao autor izjavljujem da se slažem da se moj ocjenski rad, bez naknade, trajno javno objavi u otvorenom pristupu u Digitalnom repozitoriju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu i repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o visokom obrazovanju i znanstvenoj djelatnosti (NN br. 119/22).

Split, 11.07.2024

Potpis studenta/studentice: Virić

Napomena:

U slučaju potrebe ograničavanja pristupa ocjenskom radu sukladno odredbama Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima (111/21), podnosi se obrazloženi zahtjev dekanici Filozofskog fakulteta u Splitu.